

Matematicko-fyzikálny časopis

Ján Čižmár

Za profesorom Jánom Srbom

Matematicko-fyzikálny časopis, Vol. 14 (1964), No. 3, 252--254

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/126641>

Terms of use:

© Mathematical Institute of the Slovak Academy of Sciences, 1964

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZA PROFESOROM JÁNOM SRBOM

JÁN ČIŽMÁR, Bratislava

Nečakane odišiel 22. februára 1964 z radov slovenských matematikov dr. Ján Srb, profesor Katedry geometrie na Prírodovedeckej fakulte univerzity Komenského v Bratislave. Doslova do posledných hodín bol jeho život naplnený obetavou, nezištnou prácou pre prospech spoločnosti, takmer od pracovného stola ho vytrhla smrť a spôsobila nielen ťažkú stratu rodine geometrov, ale i zármutok spolupracovníkom a známym, ktorí jeho odchod prežívali s hlbokou osobnou účasťou.

Prof. dr. Ján Srb pochádzal z moravskej Telče, kde sa narodil 9. 4. 1898 v početnej rodine murárskeho majstra. V rodnom mestečku vychodil obecnú školu i reálku, odkiaľ po absolvovaní a maturite v máji 1916 odchádza na bojištia I. svetovej vojny. Spomienky na neľudskú vojnu a otras z zranenia v celom ďalšom živote prehľbovali jeho humanitný prístup ku všetkým ľuďom, s ktorými prichádzal vo svojej bohatej činnosti do styku. Po prepustení z vojenskej služby r. 1919 odchádza do Prahy, kde v rokoch 1919–1924 študuje na Českom vysokom učení technickom a na Karlovej univerzite. Ešte pred završením štúdia musí z finančných príčin nastúpiť miesto stredoškolského učiteľa. V tomto povolání zotrval od r. 1923 26 rokov a za ten čas spoznali jeho pôsobenie gymnáziá a reálky v Jihlave, Strážnici, Místku, Novom Bohumíne, Olomouci, Prostějove, opäť Jihlave a Jevíčku. Svedomitý a spoľahlivý v práci, poživajúc dôveru spolupracovníkov, býval dlhé roky tajníkom profesorského sboru a neskôr riaditeľom škôl, na ktorých učil.

I pri týchto náročných povinnostiach, stojac stranou od matematického ruchu veľkomestských centier, dokázal profesor Srb vedecky pracovať a tvoriť. Jeho publikácie z rokov 1936–1941 a potom z rokov po druhej svetovej vojne, i ostatná záslužná činnosť našli nakoniec ocenenie vo forme prizvania na Pedagogickú fakultu brnenskej univerzity, kde bol r. 1950 menovaný docentom, keď bol predtým r. 1949 získal hodnosť doktora prírodných vied na tej istej univerzite. R. 1953 prechádza ako docent na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, kde je poverený vedením prednášok z geometrie a deskriptívnej geometrie; tu je aj ustanovený za profesora r. 1958. Vedúcom katedry geometrie PFUK bol od jej založenia r. 1960 až do svojej smrti.

Vedecké dielo profesora Srba — počtom uverejnených prác nie príliš rozsiahle — je príkladom skromnej a húževnatej práce osamoteného vedca, ktorý v podmienkach strednej školy neustrnul ani nehľadal ospravedlnenie pre nečinnosť, ale hlbokým záujmom a úporným štúdiom dokázal prispieť k bohatej tradícii českej geometrie. Ťažisko jeho vedeckej práce je v syntetickej geometrii s určitou súvislosťou s algebraickou geometriou. V tejto oblasti uverejnil prof. Srb v prvom období svojej vedeckej dráhy v rokoch 1936–38 tri práce, v ktorých sa zaoberal rozkladom určitých typov kolíneácií v rovine a $2n$ -rozmernom priestore na súčin involutórnych homológií. Ďalšie jeho práce sú z oblasti teórie nadkvadrík; uvádza v nich niektoré konštrukcie nadkvadrík a s nimi súvisiacich útvarov a dokazuje niektoré podmienky pre určenosť nadkvadríky. Na tieto práce nadväzujú výsledky o vlastnostiach autopolárneho simplexu n -rozmerného priestoru a o afinnej klasifikácii nadkvadrík. Pri skúmaní racionálnej krivky n -rozmerného priestoru dokázal prof. Srb vetu, ktorá je rozšírením známej Pascalovej vety z teórie kužeľosečiek. V poslednom období sa vedecký záujem prof. Srba zamerával na deskriptívnu geometriu n -rozmerného priestoru. V tejto oblasti sa črtala presná výstavba axonometrickej metódy; niektoré výsledky o zobrazení lineárnych útvarov vyšli r. 1957. Ďalšia časť, ktorej prof. Srb venoval mnoho rokov, ktorej obetoval každé leto temer celé

svoje prázdniny, zostala, žiaľ, len v rukopise, nie úplne dokončená. Bola to vysoká zodpovednosť, veľká náročnosť prof. Srba voči sebe, ktorá mu nedovoľovala uverejniť výsledky nezavršené, nevypracované do najmenších podrobností. Je dlhom jeho spolupracovníkov zhrnúť a vydať túto časť z jeho vedeckej pozostalosti.

Podstatnú časť životnej náplne prof. Srba tvorila záslužná, uznávaná a cenná práca pedagogická. Nebola to len činnosť úspešného stredoškolského a vysokoškolského učiteľa, ktorý svojim vedeckým rozhladom a širkou vzdelania rozdával poznanie žiakom a mladším spolupracovníkom, ale i jeho trvalé úsilie o pozdvihnutie úrovne vyučovania stredoškolskej matematiky mu získalo nezabudnuteľné zásluhy. Do tejto oblasti zapadá i jeho činnosť v skúšobnej komisii pre odborných učiteľov matematiky bývalých meštianskych škôl, i jeho účasť na tvorbe učebníc geometrie, i jeho spolupráca pri preklade sovietskej metodiky M. V. Bradisa „Metodika vyučovania matematiky na stredných školách“.

Pracovníci v geometrii na Slovensku, najmä mladší z nich, budú si vždy s vďakou spomínať na ochotu a starostlivosť, s ktorou sa prof. Srb venoval výchove vedeckých záujemcov, na nezištnú pomoc, ktorú s prirodzenou samozrejmosťou poskytoval každému, kto ju potreboval, na jeho postoj a prostotu, s ktorou vedel oceniť vedecké záujmy, výsledky a úspechy iných. Sú mladí geometri, ktorí v ňom strácajú viac ako učiteľa, ktorým v ňom odišiel človek s mnohými otcovskými vlastnosťami a v takejto podobe bude často a dlho v spomienkach prichádzať medzi nich.

Nemožno si nepripomenúť záslužnú prácu, ktorú prof. Srb vykonal počas svojho 40ročného členstva v Jednote československých matematikov a fyzikov, najmä na ten úsek, v ktorom po smrti akademika Hronca až do r. 1962 viedol celú organizáciu na Slovensku. Vyznamenanie pamätnou medailou Jednoty pri príležitosti 100. výročia založenia organizácie na jubilejnom sjazde r. 1962 a udelenie titulu čestného člena boli tým najvyšším uznaním, ktoré mu mohla Jednota vyjadriť za jeho dlhoročnú neúnavnú prácu.

Keď prof. Srbovi r. 1963 pri príležitosti jeho 65. narodenín udelila Univerzita Komenského svoje najvyššie vyznamenanie – zlatú medailu – na znak ocenenia jeho vedeckej a pedagogickej práce, i jeho pôsobenia v pedagogických funkciách na Prírodovedeckej fakulte UK, a keď sa zišli gratulanti, aby mu z úprimného srdca zaželali veľa zdravia a sily do ďalších rokov, mal prof. Srb pred sebou ešte veľa povinností a plánov a na zaslúžený odpočinok ešte nepomýšľal. Jeho ohrozené zdravie si vyžadovalo liečenie, no on cítil, že je potreba, aby ešte zostal v škole; zostal a nevedel, ako by žil bez práce. A takmer uprostred nej ho zasiahla smrť.

Odišiel prostý, skromný, hlboko ľudský človek. Jeho pamiatku netreba uctievať veľkými slovami; takých v jeho živote nebolo a boli by popretím zmyslu, ktorý vyznával svojimi činmi. V pamätiach jeho blízkych a známych zostane svetlá spomienka a úcta k životu, ktorý nebol odžitý nadarmo.

Zoznam vedeckých prác prof. dr. Jána Srba

- [1] *O rozkladu rovinných kolinzaci v produkt harmonických homológií*, Časopis pro pěstování mat. a fys. 65 (1936), 77–83.
- [2] *Poznámka k článku „O rozkladu rovinných kolineací“*, Časopis pro pěstování mat. a fys. 65 (1936), 84–87.
- [3] *O rozkladu některých kolineací prostoru 2n-rozměrného v produkt harmonických homológií*, Časopis pro pěstování mat. a fys. 67 (1938), 256–262.
- [4] *Několik konstrukcí kvadratické nadplochy čtyřrozměrného prostoru ze 14 bodů*, Časopis pěstování mat. a fys. 67 (1938), 203–208.
- [5] *Lineární konstrukce kvadratické nadplochy n-rozměrného prostoru z $\frac{1}{2}n(n+3)$ bodů*, Časopis pro pěstování mat. a fys. 70 (1941), 53–67.
- [6] *Autopolární normální jehlyany polárnosti n-rozměrného prostoru*, Časopis pro pěstování mat. a fys. 72 (1947), 49–59.

- [7] *Afinní klasifikace nadkvadrik*, Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae I (1956), 29—40.
- [8] *$(n + 4)$ -úhelník vepsaný racionální normální křivce n -rozměrného prostoru*, Časopis pro pěstování mat. a fys. 73 (1948), 93—98.
- [9] *Rozšíření Pascalovy věty na racionální normální křivku n -rozměrného projektivního prostoru*, Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae I (1956), 169—177.
- [10] *Deskriptivní geometrie n -rozměrného prostoru I.*, Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae, 2 (1957), 15—20.